

ביאורים

פרק א

טבעי מאוד שהאדם ירצה שיהיה לו רצון ספונטני לעבודת האלוהים, בהתאם לעיקרון ש"עשה האלוהים את האדם ישר" [קהלת ז, כט], מה שאומר שכל הדחפים הטובים והרוחניים נמצאים כבר בתוכנו. אולם, המציאות מוכיחה שרק בסוף הדרך, כשהאדם כבר בעל מדרגה גבוהה הוא יכול להתנהל בצורה כזו. לכן מוכרח האדם בתחילת דרכו לעורר את רצונו בצורה בחירית ומלאכותית כדי שירצה להיות טוב ולעבוד את ה'. הוא יוכל לעשות זאת על ידי שילוב של טובו המולד והבנתו האישית בחשיבות העניין, יחד עם התורה, הדרישות שלה, ההדרכות שלה וההבטחות שלה.

פרק ב

בפרק הקודם ראינו שבתחילת הדרך על האדם להתאמץ לעורר את רצונו לעבודה. זה אפשרי על ידי הבנתו האישית ועל ידי התורה. גם כאן, היינו נותנים עדיפות לאפשרות הראשונה, שהכול יבנה מתוך הבנתנו האישית. כך היינו מחוברים לדברים הרבה יותר. אף על פי כן, אין אפשרות להתחיל בצורה כזו, ובתחילת הדרך עלינו לעורר את רצונו גם על ידי דברים שמחוצה אלינו כאזהרות התורה וכהבטחותיה. זאת מפני שלושה יתרונות שיש לחומרות שבונו על הרוחניות שבונו. היום נעסוק בראשון והוא שבשונה מהצדדים הרוחניים שלנו, בהם הקב"ה נתן לנו מרחב גדול של בחירה, בצדדים החומריים שלנו הוא נטע דחפים חזקים שמתחילים מיד עם לידתנו ולעולם אינם פוסקים. זאת, כיוון שאילו רגע אחד האדם היה מתעלם מהצדדים החומריים שלו - הוא היה אובד. דחפים אלו הם בסיס החיים, ומן ההכרח שהבסיס יהיה חזק ויציב. אמנם, מציאות זו נותנת יתרון לצדדים החומריים ומפרה את האיזון בינם לבין הצדדים הרוחניים. על כן האדם נדרש להיעזר בדברים שמחוצה אליו כדי לסייע לצד הרוחני שבו, וסיוע זה הוא מקבל מהתורה.

הרחבות

• התורה, השכל ומה שביניהם

וההערה על שני ענינים: אחד מהם תקוע בשכל. והשני קנוי בדרך השמע. והיא התורה. ב'חזון הצמחונות והשלוש' מביא הרב קוק את דברי רבנו בחיי בפרקים אלו כלפי האדם הפרטי: "בפרטן של בני אדם, יפה פירש החסיד בחובת הלכות, בסיוד המוסר בנוי על יסודן של שתי הערות (מעוררים לעבודת ה'): הערת התורה (על ידי לימוד תורה) והערת השכל (על פי הבנת האדם), והערת התורה מביאה להערה השכלית, שכשהיא משתלמת באדם הוא מוסיף על ידה ללכת באורח צדקה גבוה ונעלה...". באמצעות לימוד התורה הולך האדם ומתעלה, עד שצדיקים הופכים את התורה להיות חלק מאישיותם.

הרב קוק מרחיב יסוד זה, על פי הבטחת הנביאים, ומבאר שהתעלות זו הינה בעצם נחלת הכלל: "כמשפט פרטי בני אדם, כן הוא גם כן משפט הכלל, אלא שדרך הפרטים קצרה וישרה, ודרך הכלל ארוכה וסבוכה... אותה ההערה השכלית שהיא בעת ירידת הרוח נחלה רק לחלק קטן מבני האדם, מחסידים וחכמים נשאים שבהם - תהיה דרך הרבים כשיתקיים מה שכתוב: 'וכל בניך למודי ה' [ישעיהו נד, יג], ו'נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה' [ירמיהו לא, לב]". על מנת לזכות לדרגה זו נדרשת מאיתנו עבודת התבוננות גדולה ועמוקה: "אלא שאנו צריכים להסתכל על אותם הרשמים שהניחה תורה, שעל ידם יחזור המאור האלוהי השכלי לבא" [חזון הצמחונות והשלוש עמ' י].

פרק ראשון

אמר המחבר: אף הצרף אל ההערה על עבודת יי וחלקיה הוא, מפני שהאדם חייב בעבודת יי יתברך מדרך השכל וההכרה, ויש בין עת הראות הטובות על האדם, ובין עת שישפיל^ו ויכיר מה שהוא חייב עליהם מן העבודה, זמן ארוך, היתה הערת האדם על מה שחייב בו מן המעשים ואמונת הלכות אשר בהם תשלם לו העבודה לאל יתברך חובה, כדי שלא ישאר בלי דת עד שיגמר שכלו.

וההערה על שני ענינים. אחד מהם תקוע בשכל, נטוע בהקרת האדם, נוצר עליו בשרש בריאתו ותולדתו. והשני קנוי בדרך השמע, והיא התורה, אשר יגיענה הנביא אל בני אדם להורותם דרך העבודה, אשר הם חייבים בה לבוּרָא יתברך.

פרק שני

אף הצרף המביא אל כל חלק מן חלקי ההערה הוא, מפני שההערה התקועה בשכל נחלשת משלשה פנים, התחייבו לחזקה בהערה התורה.

והאחד מהשלשה פנים הוא, מפני שנברא האדם מדברים שונים זה מזה, וטבעים מתגברים זה על זה, ומעצמים זה הפך זה, והם נפשו וגופו, ונטע הבוּרָא יתברך בנפשו מדות וכחות יכסף בהם לדברים, פאשר יתנהג בם האדם יגדל בהם גופו ויתחזק על ישוב העולם הזה, וישאר המין האנושי על ענינו, ואם יפסדו אישיו. והמדה הזאת היא התאונה להנאות הגופיות, והיא כוללת כל מיני החי הגדל. והרפיב הבוּרָא יתעלה בנפש האדם עוד מדות וכחות, יכסף בהם אל דברים פאשר ישתמש בהם ימאס בעמידתו בעולם הזה, ויחפץ להפרד ממנו, והיא ההכרה השלמה.

ומפני שהיו ההנאות הגופיות קודמות אל נפש האדם מנעוריו, וצוותו בהם מתחלת ענינו חזק, וגדולו עליהם נחוצ יותר, הגבירה מדת התאונה על שאר מדותיו, עד שגברה על השכל שנוצר עליו האדם, וטחה מראות עינו, ואבדו סימני חמודותיו. והצרף האדם בעבור זה לדברים שהם חוץ לו, לעמד בהם כנגד מדתו המגנה, והיא התאונה להנאות הבהמיות, ולהחיות בהם סימני מדתו המשפחה, והוא השכל. והדברים ההם הם עניני התורה, אשר הורה בהם האל ברוּאָיו דרך עבודתו על ידי שלוּחָיו ונביאָיו, עליהם השלום.

הצרף אל ההערה - הכרת הטוב היא מידה טבעית, ולכן יש לבאר את הצורך לכתוב על כך ולעורר על חובתנו לעבוד את ה'. **עת הראות הטובות** - משעת לידתו של אדם. **עת שישפיל** - בבגרותו. **מה שחייב בו** - מצוות התורה. **אחד מהם** - הכרת הטוב הטבעית. **השמע** - חובת הציות. **יגיענה** - ימסור. **הנביא** - משה רבנו ושאר הנביאים. **כל חלק וכו'** - בפרק ראשון נזכרו שתי הערות: הערה השכלית הטבעית והערת התורה, ויש צורך בשתייהן. **בהערה התורה** - חיובי מצוות התורה. **מדברים שונים וכו'** - חומר ורוח. **יכסף בהם לדברים** - לרדיפה אחר עניני גשמיות כאכילה וריבוי הממון. **ואם יפסדו אישיו** - אף אם ימותו בני אדם פרטיים, כללות המין האנושי לעולם תתקיים. **כל מיני החי הגדל** - בעלי חיים. **דברים** - ענייני רוחניות ודבקות בה'. **והיא ההכרה השלמה** - מידה זו היא שלמות השכל ודעת ה'. **וצוותו** - חיבורו. **שנוצר עליו** - השכל הוא עיקר מטרת האדם.

הצורך בהערה על עבודת ה'

חולשת ההערה בשכל

הפכיות הנפש והגוף

התגברות הגוף בתאוות